

Suriyeli Öğrencilerin Din Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar: Kilis İli Örneği*

Dr. Öğr. Üyesi Rıdvan DEMİR**

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf OKŞAR***

Atıf / ©- Demir, R. – Okşar, Y. (2018). Suriyeli Öğrencilerin Din Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar: Kilis İli Örneği, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 285-312.

Öz- Yaşadığı yerden, herhangi bir şekilde ayrılan veya ayrılmak zorunda kalan bireylerin başka yerleşim alanlarına yaşamlarını sürdürmek üzere gitmesi durumu olarak ifade edilen “göç” olgusu insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanlar, tarihi süreç içerisinde savaşlar, dini, ekonomik veya diğer sosyal olaylar dolaşısıyla göç etmek durumunda kalmışlardır. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de varlığını sürdüren son zamanlarda ise dünya genelinde artış gösteren göç olgusu insanoğlunun karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlardan birisidir. Suriye’de patlak veren ve zamanla daha da şiddetli hale gelen iç savaş nedeniyle ülkelerinden ayrılmak durumunda kalıp Türkiye’ye göç eden Suriyeli sığınmacı sayısı göç idaresinin 2017 yılı verilerine göre üç milyonun üzerindedir. Türkiye’ye sığınan Suriyeli mültecilere devlet tarafından barınma, beslenme, sağlık ve eğitim gibi birçok alanda hizmet verilmektedir. 2016–2017 eğitim/öğretim yılından itibaren Türk Milli Eğitim sistemine dâhil olmaya başlayan Suriyeli öğrenciler anasınıfından başlanarak 1. 5. ve 9. sınıflarda öğrenim görmektedirler. Türk öğrencilere göre dil başta olmak üzere eğitim, kültür, gelenek-görenek gibi hususlarda farklı nitelikler taşıyan bu öğrenciler Türkiye’deki eğitim kurumlarında bir takım uyum sorunları ile karşılaşmışlardır. Bu çalışmada Suriyeli öğrencilerin öğrenim gördüğü devlet okullarında ve Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) görev yapan din eğitimcilerinin Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaştığı problemlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu

---

Makalenin gelişi: 05.02.2018; Yayına kabul tarihi: 12.06.2018

* Bu çalışma 26-27 Ekim 2017 tarihinde Kilis’te düzenlenen Uluslararası Mercidabık’tan Günümüze 500 Yılda Ortadoğu Sempozyumunda “Göç Sorunu ve Kilis’te Suriyeli Öğrencisi Bulunan Okullardaki Din Eğitimcilerinin Problemleri” adlı bildirden genişletilerek üretilmiştir.

** MKÜ İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı, e-posta: ridvandemir@mku.edu.tr (ORCID: 0000-0002-6141-6638)

*** MKÜ İlahiyat Fakültesi Kelâm Anabilim Dalı, e-posta: yusufoksar@mku.edu.tr (ORCID: 0000-0002-9060-3272)

amaçla Suriyeli öğrencilerin öğrenim gördüğü Kilis merkezdeki okullarda ve GEM'lerde görevli din eğitimi ile ilgili derslere giren 20 öğretmenle görüşme yapılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden birisi olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına göre Suriyeli öğrencilerin öğrenim gördüğü kurumlarda çalışan yerel din eğitimcilerinin Arapça dil yeterlilikleri açısından problem yaşadıkları tespit edilirken, GEM'lerde çalışan Suriyeli eğitimcilerin öncelikli problemlerinin ders kitapları/öğretim materyalleri eksikliği olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler- Din Eğitimi, Suriyeli Öğrenciler, Göç, Öğretmen, Kilis

1. Giriş

Göç, çağımızın en önemli olgularından ve sorunlarından birisidir. Göç, “Hangi amaçla olursa olsun yaşadığı yerden, vatanından bir şekilde kopan veya kopmak zorunda kalan kimselerin başka yerleşim alanlarına yerleşmek üzere gitmesi durumunu ifade eder” (Kirman, 2017: 109). İnsanlar tarihi süreç içerisinde savaşlar, ekonomik, sosyal, dini vb. birçok sebepten göç etmek durumunda kalmışlardır. 2017 yılına ait istatistiklere göre Suriye’de devam eden iç savaş nedeniyle ülkelerinden ayrılmak durumunda kalan ve Türkiye’ye göç eden Suriyeli sığınmacı sayısı yaklaşık olarak üç buçuk milyonun üzerindedir (Göç idaresi, 2017). Türkiye’nin izlediği “açık kapı politikası” sonucunda ülkeye kabul ettiği Suriye vatandaşlarına tarafı olduğu uluslararası mülteci hukuku ve uluslararası hukuk teamülleri uyarınca “geçici koruma” statüsü vermiştir (TBMM, 2012: 4). Böylece Suriyeliler, ülkelerindeki durum normale dönünceye kadar Türkiye’de bir anlamda “misafir” konumunda barındırılmaya ve her türlü ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmaktadır (Seydi, 2014: 268).

Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin demografik yapısına bakıldığında bunlardan 5–18 yaş aralığındaki birey sayısının 1 milyon 9 bin 355 olduğu görülmektedir (Seta, 2017: 19). Yani Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin yaklaşık üçte biri okul çağındadır. Buna okula gitmeyenler de eklendiğinde, eğitim hizmetlerinden yararlanmak durumunda kalan Suriyeli çocuk sayısının bir hayli fazla olduğu ortaya çıkmakta ve bu çocukların eğitimi oldukça önemli bir mesele haline gelmektedir (Kılcan ve diğerleri, 2017: 1046). Başka bir ifadeyle göç krizinin, süreç içerisinde birçok Suriyeli çocuğun buldukları ülkelerde

eğitimden uzakta kalmalarına sebep olan bir eğitim krizine neden olduğu söylenebilir (Culbertson ve Constant, 2015: 73).

Göç sorununa yerel bağlamda bakıldığında bölgesel olarak Suriye'den Türkiye'ye yaşanan göç olgusundan en fazla etkilenen yerler hiç şüphesiz sınır bölgelerinde bulunan iller olmuştur. Bu durumun yaşandığı illerden birisi de Kilis'tir. Göç idaresinin 2017 yılı verilerine göre Kilis ilinde 125 binin üzerinde Suriyeli mülteci bulunmaktadır (Göç İdaresi, 2017). Bu verilere göre Kilis nüfus yoğunluğuna (%99) göre en fazla göçmen barındıran ilimiz durumundadır (Karadeniz, 2016: 93). Bu açıdan Suriyeli mültecilerin etkisinin en fazla hissedildiği ve en ağır yük altında olan şehirlerden birisinin Kilis olduğu söylenebilir (Oytun ve Gündoğar, 2015: 20). Bu nedenle çalışmanın bu ilde yapılması tercih edilmiştir. 2016–2017 eğitim-öğretim döneminde Kilis İl Milli Eğitim Müdürlüğü verilerine göre kamplarda bulunan geçici eğitim merkezlerinde 9340, şehir merkezindeki okullarda 6331 ve eğitim sistemimize dâhil edilmiş 6086 olmak üzere toplamda 21.757 Suriyeli öğrenci öğrenim görmektedir. Aynı dönemde Kilis ilinde öğrenim gören yerel öğrenci sayısı ise 34.682'dir.

Nedeni her ne olursa olsun göç olgusu yerleşik kültürden ayrılma, yeni bir dil ve kültür, yeni bir ortamla karşılaşma olduğu için beraberinde yeni sorunlar oluşmasına neden olmakta dolayısıyla göç eden bireylerde çeşitli uyum problemleri yaratmaktadır (Sarıtaş ve diğerleri, 2016: 210). Ayrıca maruz kaldıkları psikolojik travmanın yanı sıra (Güllüpınar, 2017:158), Suriyeli çocuklar toplumdaki dışlanma, ayrımcılık, çocuk işçiliği, erken yaşlarda evlilik, eğitimden uzak kalma sonucu İŞİD gibi radikal örgütlerin ağına düşme de dâhil olmak üzere çok sayıda riskle karşı karşıya kalabilmektedir (Watkins ve Zyck, 2014: 1). Bu nedenlerden dolayı sığınmacı çocuklar için eğitim hizmetinden yararlanmak, aynı zamanda onlar için önemli bir korunma yöntemidir. Zira onların eğitimden yoksun kalmalarının, toplum açısından ileride büyük tehditler oluşturabileceği dikkate alınmalıdır (Seydi, 2014: 297).

Mültecilerin eğitimi her ne kadar ciddi zorlukları içerisinde barındırır da onların yerleşik kültüre uyum sağlamaları ve yeni geldikleri coğrafyaya entegre olmaları da ancak eğitim sayesinde gerçekleşebilir (Taştan ve diğerleri, 2016: 19–20). Dolayısıyla eğitim yoluyla, ülkemize göç etmiş ve eğitimden uzak kalmış özellikle çocuklar/gençlerin toplumda kendine yer bulamayı marjinalleşmesinin ve onların etrafında oluşabilecek ırkçı ve mezhepçi toplumsal çatışmaların önüne geçilebilir. Bu noktada bu ve benzer sorunların aşılmasında din kardeşliği gibi dinin birleştirici, bütünlleştirici bağından eğitimde istifade edilme yoluna gidilmesi önem arz edecektir. Ayrıca savaşlar, afet-

ler gibi kriz anlarında insanların içinde buldukları sıkıntılı sürecin aşılmasında ve yaşam mücadelesinde kendilerine manevi/psikolojik destek aradıkları görülmektedir. Din bu konuda kişinin ihtiyaç duyduğu konularda destek verebilmesi bakımından önemli bir yer tutmaktadır. Çaresizlik içerisinde bulunan birey sığındığı bir liman olarak dini görebilmektedir (Sağır, 2014: 2). Yapılan bir çalışmada Suriyeli sığınmacıların savaş sonucu çeşitli travmatik olayları tecrübe ettikleri, savaş ve işkence travması ile başa çıkarken dinden olumlu destek aldıkları ve eğitim düzeyi arttıkça olumlu dini başa çıkma etkinliklerine başvurmanın arttığı tespit edilmiştir (Sağır, 2014: 69). Bu kapsamda insanların savaş, stres vb. yaşadıkları sıkıntılı süreçleri atlatmada dini başa çıkma etkinliklerini kazanmalarında din eğitim-öğretiminin rolünün çok önemli olduğu söylenebilir.

Bu çalışmanın amacı Suriyeli öğrencilerin eğitim-öğretiminde görev alan din eğitimcilerinin eğitim ortamlarında yaşadıkları problemlerin onların görüşleri doğrultusunda tespit edilmesidir. Konuyla ilgili literatür incelendiğinde Suriyeli sığınmacılara verilen din eğitimiyle ilgili Yürük ve Kızılabdullah'ın çalışmaları dışında neredeyse hiçbir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Bu çalışmada Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin Suriyeli öğrencilerin uyumuna katkıları incelenmiştir (Kızılabdullah ve Yürük, 2018: 1). Suriyeli öğrenciler ile ilgili yapılan diğer çalışmaların ise (Özer, Komşuoğlu ve Ateşok, 2016; Emin, 2016; Güllüpinar, 2017 vb.) büyük oranda Suriyeli öğrencilerin genel eğitimi üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu çalışmalarda Suriyeli öğrencilerin eğitimleriyle ilgili genel olarak dil, oryantasyon, öğretmen ihtiyacı, müfredat, ders kitapları, materyaller, vb. (Taştan ve diğerleri, 2016: 20) birçok sorun tespit edilmiştir. Bununla birlikte Suriyeli öğrencilerin din eğitiminde görevli öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların neler olduğuna dair bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Verilen bilgiler çerçevesinde "Suriyeli öğrencilerin din eğitiminde görevli öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar hakkındaki görüşleri nelerdir? Sorusu bu çalışmanın problem cümlesidir. Bu doğrultuda alt problemler olarak; 1- Devlet okullarında Suriyeli öğrencilerin din eğitiminde görevli yerel öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar nelerdir? 2- Gem'lerde Suriyeli öğrencilerin din eğitiminde görevli Suriyeli öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar nelerdir? 3- Karşılaşılan problemleri öğretmenlerin çözüm yolları nelerdir? Sorularına cevap aranacaktır.

Çalışmamız bu alanda yapılan ilk araştırmalardan birisi olması dolayısıyla din eğitimine katkı sağlaması ve bundan sonra yapılacak çalışmalara ışık tutması açısından önemlidir.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, Suriyeli öğrencilere din eğitimi alanında dersler veren din eğitimcilerinin eğitim-öğretim sürecinde yaşadıkları problemleri belirlemek ve ayrıntılı bir biçimde ortaya koyabilmek amacıyla nitel desende oluşturulmuş olup çalışmada nitel araştırma tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmada Suriyeli öğrencisi bulunan din eğitimcileri ile çalışılmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Eğitimcilerin belirlenmesinde ölçüt olarak, eğitimcilerin din öğretimi ile ilgili (DKAB, Temel Dini Bilgiler, Arapça, Kur'an-ı Kerim vb.) derslere giriyor olması ve Suriyeli öğrencisi bulunması dikkate alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Suriyeli öğrencilerin yoğun olarak bulunduğu Kilis merkezdeki çeşitli okullarda (Tablo 1) görev yapan 20 öğretmenden oluşmaktadır. Bu okullarda Suriyeli öğrencilerin yoğun olarak bulunması nedeniyle tercih edilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Çalıştığı Kurumlar, Yaş ve Branşlarına Ait Bilgiler

Yerel Öğretmenlerin Çalıştığı Kurumlar	Kod	Cinsiyet	Yaş	Branş/Mezuniyet
Kilis Anadolu İmam Hatip Lisesi (Erkek)	TÖ1	Kadın	23	İHL Meslek
	TÖ2	Kadın	24	Dersi/İlahiyat
Ekrem Çetin Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	TÖ3	Kadın	25	İHL Meslek Dersi/İlahiyat
Mehmet Uluğcan Ortaokulu	TÖ4	Erkek	39	DKAB/İlahiyat
	TÖ5	Erkek	33	DKAB/İlahiyat
	TÖ6	Erkek	35	DKAB/İlahiyat
	TÖ7	Kadın	30	DKAB/DKAB
Cumhuriyet Ortaokulu	TÖ8	Kadın	38	DKAB/İlahiyat
Gazi imam Hatip Ortaokulu	TÖ9	Erkek	32	DKAB/İlahiyat
	TÖ10	Erkek	25	Arapça/Arap Dili
	TÖ11	Kadın	26	DKAB/DKAB
İl Özel İdare İmam Hatip Ortaokulu Kız-(GEM)	TÖ12	Kadın	25	DKAB/DKAB
Eyüp Gökçe İmam Anadolu İHL (GEM)	TÖ13	Erkek	35	Arapça/İlahiyat
	TÖ14	Kadın	26	DKAB/Türkçe

Suriyeli Öğretmenlerin Çalıştığı Kurumlar	Kod	Cinsiyet	Yaş	Branş/Mezuniyet
II Özel İdare İmam Hatip Ortaokulu Kız- (GEM)	SÖ1	Erkek	42	Arapça /İlahiyat
	SÖ2	Kadın	27	Siyer/ Arap Dili
	SÖ3	Erkek	38	Arapça/Arap Dili
Eyüp Gökçe İmam Anadolu İHL (GEM)	SÖ4	Kadın	31	Terbiye İslamiye/Tarih
	SÖ5	Erkek	49	Siyer/Felsefe
	SÖ6	Erkek	43	Terbiye İslamiye/İlahiyat

Tablo 1’de görüldüğü üzere GEM’lerde çalışan 6 Suriyeli eğitimcinin 3’ü din eğitimi ile ilgili girmiş olduğu dersin alanından mezun olmayıp ihtiyaç nedeniyle bu derslere girmektedir. Yaş aralıkları ise 27 ve 49 arasında değişmektedir. Suriyeli öğrencilerin öğrenim gördüğü okullarda çalışan 14 yerel din eğitimcisinin yaşları ise 23 ve 39 arasında değişmekte olup bu eğitimciler Arapça, Kuran’ı Kerim, Temel Dini Bilgiler ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) gibi derslere girmektedir. Yerel eğitimcilerden hemen hemen hepsi kendi alanı ile ilgili derslere girmekte olup sadece bir tanesi din eğitimi alanı dışından mezundur. Yerel eğitimcilerden kastımız Kadrolu/Sözleşmeli veya Ücretli olarak çalışan Türk eğitimcilerdir.

2.3. Sınırlılıklar

Araştırmamız 2016–2017 eğitim-öğretim dönemi ve Kilis merkezdeki bazı okullar (Tablo 1) ve bu okullarda din eğitimiyle ilgili derslere giren 20 eğitimci ile sınırlıdır.

2.4. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama aracı olarak nitel araştırmalardaki temel veri toplama araçlarından biri olan görüşme yöntemi kullanılmıştır. Yüz yüze yapılan görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşmeler ile veriler toplanmıştır. Görüşme öncesi eğitimcilere çalışma hakkında genel bilgi verilmiş ve araştırmaya katılmak isteyen eğitimciler ile okul idaresinin uygun olarak gösterdiği yerlerde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler araştırmacılar tarafından bire bir, yüz yüze yapılmış ve katılımcıların bilgisi dâhilinde ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Görüşme sürecinde ses kaydına ek olarak araştırmacılar tarafından not tutulmuştur. Görüşmeler yaklaşık 18–40 dakika sürmüştür. Çalışmada görüşmeye katılan yerel eğitimcileri ifade etmek için (ÖT), Suriyeli Eğitimcileri ifade etmek için (SÖ) kodlaması verilmiştir.

Görüşmesinde kullanılan sorular ana hatlarıyla şunlardır:

- 1- Din eğitimi ile ilgili hangi derslere giriyorsunuz? Karşılaştığınız temel problemler nelerdir?
- 2- Hangi öğretim programlarına (Müfredat) göre ders işliyorsunuz? Müfredat Yeterli mi?
- 3- Öğretimde kullandığınız ders kitapları hangileridir? Öğretim Materyalleri, Araç gereç, eğitim ortamları açısından yaşadığınız sorunlar nelerdir?
- 4- Suriye’de verilen dini eğitim ile Türkiye’de verilen din eğitimi karşılaştırıldığında bir problem oluşuyor mu? Benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

Eğitimcilere sorulan soruların ilk üçü bütün katılımcılara sorulmuş olup 4’ncü soru ise sadece Suriyeli eğitimcilere sorulmuştur.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu sebeple ilk olarak görüşmeler araştırmacılar tarafından bilgisayar ortamında yazılı hale dönüştürülmüştür. Daha sonra, araştırmada elde edilen tüm veriler birçok kez okunarak kodlanmıştır. Yapılan kodlamalardan ve araştırmacıların görüşmeler esnasında aldıkları notlar çerçevesinde araştırmanın amacına uygun olarak Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Karşılan Sorunlar Teması altında, Yerel Eğitimcilerin Yaşadığı Sorunlar ve GEM’lerde Çalışan Eğitimcilerin Yaşadığı Sorunlar alt temaları olarak belirlenmiştir.

3. Bulgular ve Yorum

Araştırmada elde edilen bulgular Suriyeli öğrencilerin din eğitiminde karşılan sorunlar ana teması etrafında iki alt tema biçiminde organize edilmiştir. Bu temalar Tablo 2’de belirtilmiştir.

Tablo 2. Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Karşılan Sorunlar Teması

Alt Tema 1 Yerel Eğitimcilerin Yaşadığı Sorunlar	Alt Tema 2 GEM’lerde Çalışan Eğitimcilerin Yaşadığı Sorunlar
<ul style="list-style-type: none"> • Dil ve İletişim Problemleri • Mesleki Yeterlilik • Sınıf Yönetimi • Dini Anlamada Yorum (Mezhep) farklılığı • Derslerin Yapısı/İçeriğinden Kaynaklanan Sebepler	<ul style="list-style-type: none"> • Ders Kitapları/Müfredat • Ders Araç-Gereç ve Materyal Eksikliği • Sınıfların Fiziki Durumu • İş Kaygısı

3.1. Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Karşılan Sorunlar

3.1.1. Yerel Eğitimcilerin Yaşadığı Sorunlar

3.1.1.1. Dil ve İletişim Problemleri

Türkiye'ye kitlesel göç ile gelen Suriyeli sığınmacıların ülkemizde karşılaştıkları ilk ve en önemli sorun dil farklılığıdır (Akalin, 2016: 2; Saritaş ve diğerleri, 2016: 215). “Bireyin bulunduğu toplumda kendisini ifade etmesinin, diğer bireyler ile iletişim ve etkileşim kurmasının temel aracının dil olduğu düşünüldüğünde dil farklılığının hem sığınmacılar hem de ülke vatandaşları açısından birçok sorunu da beraberinde getirdiği görülmektedir. Dil sorunu sığınmacıların hem sosyal hayatlarında hem hizmet aldıkları çeşitli kurumlarda karşılarına çıkmaktadır. Bu kurumlardan bir tanesi de eğitim-öğretim faaliyetlerinin yapıldığı okullardır” (Uzun ve Bütün, 2016: 75). Bu alanda yapılan çalışmaların hemen hemen hepsinde dil probleminin ortak bir sorun olarak tespit edildiği görülmektedir (Oytun ve Gündoğar, 2015: 20; Özer ve diğerleri, 2016: 98; Emin, 2016: 21; Erdoğan ve Tarlan, 2016: 14; Kurter, 2017: 4).

Katılımcıların en sık dile getirdikleri problemlerin başında dil-iletişim, öğrencilerin Türkçe okuma-yazma ve anlama yeterliliğine sahip olmaması, dil bilgilerinin yeterli olmayışı vb. sorunlar gelmektedir. Eğitimcilerin büyük çoğunluğu bu konuda zorlandığını ifade etmiştir ÖT1, ÖT2, ÖT4, ÖT5, ÖT6, ÖT8, ÖT9, ÖT11, ÖT13, ÖT14. Katılımcıların bu konudaki görüşlerine örnek vermek gerekirse;

ÖT8 “5. sınıflarda yaklaşık 40 Suriyeli öğrencinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersine giriyorum. Derste en büyük engel dil problemi oluyor.”

ÖT6 “Öğrenciler konuyu biliyorlar fakat anlayamadıkları için ifade edemiyorlar. En azından bunu Kur'an-ı Kerim dersi için söyleyebilirim. Türkçe problemini çözdükleri vakit sorun çözülür. Bende Kur'an-ı Kerim derslerine girdim orda öğrenci anlayamadığı için dersten de kopuyor aslında. Söylediğimi anlamıyor. Yoksa kendi dillerinden anlatmış olsak rahatlıkla anlayabilecek seviyedeler.”

ÖT12 “Çocuklar tahtada yazılanı deftere geçirmekle kalıyor çoğu zaman anlamıyor. Anlamada ve okumada büyük sıkıntımız var.”

ÖT9 “Ortalama 25 Suriyeli öğrencimiz var. DKAB dersine giriyorum. En büyük problem dil problemi olduğundan sağlıklı iletişim kurulamıyor. Asgari düzeyde bir iletişim düzeyimiz var anlıyorlar ama konuşmıyorlar.”

Eğitimcilerin ifadelerinden öğrenci ve öğretmenlerin öğretim sürecinde iletişim açısından güçlük çektikleri görülmektedir. Şüphesiz farklı bir dille yeti-

şen bireylerin Türkçe eğitim veren okullarda eğitim sürecine uyum sağlayabilmesi ilk etapta pek kolay değildir. Bu konuda yapılan bir çalışmada Suriyeli öğrencilerin derslerin Türkçe işlenmesinden dolayı hiçbir şey anlamadıkları (Güllüpinar, 2017: 155) tespit edilirken diğer bir çalışmada ise “öğrencilerin büyük bir bölümünün başarılı olmasına karşın; anlama, kavrama ve algılamada yaşadıkları en önemli sorunun ifade becerilerinin zayıf olduğu” (Akalin, 2016: 44) bulgusuna ulaşılmıştır. Benzer durumun din eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar için de geçerli olduğu, öğrencilerin dil bariyeri nedeniyle soru sormaktan çekindikleri ve iletişim kurmada zorlandıkları tespit edilmiştir (Kızılabdullah ve Yürük, 2018: 8-10). Bu sonuçlar bizim bulgularımızla örtüşmektedir.

Öğrencilerin Türkçeyi anlamamasından kaynaklanan problem sınavlardaki başarıya da yansımakta ve öğrenciler sınavlardan başarısız olabilmektedir. Eğitimciler bu konuyu şöyle dile getirmişlerdir.

ÖT2 “Sınavlardaki başarı açısından mesela Kelimeyi Tevhit ve Kelimeyi şahadeti 4 sınavdır soruyorum hala Türkçesini yapamıyorlar ya da yazmak istemiyorlar.” şeklinde dile getirmiştir.

ÖT8 “Başarı oranı DKAB dersinde çok yüksek değil dersten bırakmıyoruz ama dersi anlamada ve yorumlamada sıkıntı yaşadıklarından başarı düşük oluyor.”

Akademik başarısı dil engeli sebebiyle yüksek olmayan Suriyeli öğrencilerin sınavlarda dezavantajlı bir duruma düştükleri yapılan diğer çalışmalarda da (Taştan ve Çelik, 2017: 38) tespit edilmiştir. Benzer bir durum öğrencilerin uygulamada iyi oldukları Kur’an dersi için de geçerlidir. Din eğitimcileri Kur’an’ı Kerim dersi için dersin işlenmesi ve anlaşılması noktasında öğrencilerin anadillerinin Arapça olması ve Suriye’de önceki öğretim süreçlerinde bu dersleri almaları (Çalışkan, 2016: 255–258) nedeniyle çok fazla problem ile karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir. Kur’an dersinde öğrencilerin (Anlama, Kıraat, Ezber vb.) genel olarak çok başarılı olduklarını belirtmişlerdir (ÖT1, ÖT3, ÖT5, ÖT6, ÖT7, ÖT10, ÖT14). Ancak bazı eğitimciler bu dersin yazılı sınavlarında öğrencilerin sorulan soruları anlayamamasından dolayı başarısız olduklarını dile getirmiştir.

ÖT5 “Bu çocukların evvela okuma, yazma problemleri var. Yani ben soruları hazırladığım zaman her ne kadar sorularımız dini içerikli de olsa çocuklar o yazılı metni anlayamadığından sorunun cevabını bilse dahi yapamıyor. Mesela şeddeyi, tenvini öğretmişiz. Ama yazılıda sorduğumuzda hangisinde tenvin var diye cevaplayamıyor. Ben onu Arapça sorsam cevaplayabilecek. Hâlbuki aynı çocuk uygulamada Kur’an-ı Kerimi okuttuğumda sınıf düze-

yinin çok çok üstünde güzel okuyor ve kuralı okurken uyguluyor. Fakat sınavda başarılı olamıyor. Buda beni üzen bir durum. Yani pratiği teoriye dökemiyor.”

Benzer bir durumu başka bir öğretmen;

ÖT7 “ *Uygulamada Kur’an-ı Kerim okuyabiliyor ama dilden kaynaklanan sebepler ile başarısızlık yaşanabiliyor sorulan soruyu anlamadıklarından zorlanıyorlar en büyük problem bu.*” biçiminde ifade etmiştir.

İmam Hatip Lisesine devam eden Suriyeli öğrenciler 9. sınıfta din eğitimi ile alakalı olarak Kuran’ı Kerim, Arapça ve Temel Dini Bilgiler derslerini görmektedir. Bu derslerden Arapça ve Kuran’ı Kerim haftada 4’er saat iken Temel Dini Bilgiler dersi haftada 1 saattir (Ek-1). Suriyeli öğrencilerin dil problemleri aşıldığında akademik başarılarında dikkate değer artışlar olacağı düşünülmektedir. Bu öğrencilerin, Arapçaya dayalı (Fıkıh, hadis) veya ezber gerektiren (Kur’an) gibi çok fazla Türkçe bilgisi gerektirmeyen derslerde diğer derslere oranla daha iyi bir durumda olduğu yapılan başka çalışmalarda (Taştan ve Çelik, 2017: 58) da tespit edilmiştir.

3.1.1.2. Mesleki Yeterlilik

Yerel eğitimcilerin mesleki dil yeterlilikleri başta Arapça ve Temel Dini Bilgiler derslerinin öğretimi olmak üzere öğretimde güçlük yaşamalarına neden olmaktadır. Öğrencilerin konuştukları Arapça mahalli (halk dili) olduğundan bazı eğitimciler aldıkları Arapça dil eğitiminin Suriyeli öğrenciler ile iletişime geçmede ve ders anlatmada yeterli olmadığını dile getirmişlerdir. (ÖT2, ÖT4, ÖT5, ÖT6, ÖT8, ÖT9, ÖT11, ÖT13, ÖT14).

ÖT2 “... *Bize Arapçayı Türkçeye yönelik olarak anlatın dendi bende buna göre anlatmaya çalışıyorum. Açıkçası bu öğrencilere yönelik Arapçam çok yeterli olmuyor. Netice de ben bir Arap öğrenciye Arapça öğretmeyi öğrenmedim ben bir Türk’e Arapçayı öğretmeyi öğrendim. Arapça dersinde karşılaştığım problemde bu. Temel Dini Bilgiler dersinde anlatmakta güçlük çekiyorum, benim Arapçam yeterli olmuyor, çünkü çok fazla ammice konuşuyorlar fasih yok.*”

ÖT10 “*5-E diye bir sınıfımız var Suriyeli öğrencilerden oluşan 25 civarında öğrencim var. Arapça dersine giriyorum. Aslında benim çok ciddi bir sıkıntım olmuyor anlaşabildiğim için. Benim anlattıklarımı anlıyorlar, zaten bildikleri şeyler. Dil açısından problem şöyle oluyor ben fasihçe konuşuyorum onlar ise yerel dil ile konuştuklarından fazla iletişim şeyimiz olmuyor. Halk dili*

ile konuştuklarından bende halk dili hakkında bilgim olmadığı için bu konuda sıkıntı yaşıyorum.”

ÖT11 “Öğrenciler ile iletişim kurmada dil açısından çok değil ama zorlandığım zamanlar oldu. Özellikle kavramların öğretilmesinde bu sorunu yaşadım. Türkçe bir kavram yazıyorum ama Arapçasını bende bilmiyorum. Sınıfa sözlükle geliyor.”

ÖT8 “Ben onların halk dili olan mahalli Arapçasını anlamıyorum. Kitabı olmadığından kitabi olsa anlayabilirim. Derste benim Arapçam mahalli olmadığından öğrencilerde beni anlamıyorlar.”

ÖT12 “Türkçede sıkıntı yaşadıkları için bizim dersimiz sözel ağırlıklı, Türkçe bilmedikleri için anlatma konusunda karşı tarafa bilgileri aktarma konusunda biraz sıkıntı yaşıyorum. Arapça az çok biliyorum, anlıyorum ama konuşmayı bilmediğim için aldığım eğitim gerek ihl gerek üniversitede yetersiz kalıyor.”

Din eğitimcilerinin özellikle İmam Hatip liselerinde çalışanların Arapça dersi açısından öğretim sürecinde daha fazla güçlük çektikleri ve öğrenciler ile problemler yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bu durum Arapça derslerine giren eğitimcilerin dil yeterliliklerinin sorgulanmasını akla getirmektedir. Ancak bilim dersleri olan matematik, fizik, kimya derslerinde öğretmenlerin yeterliği sorgulanmazken İmam Hatip müfredatında yer alan meslek derslerinin öğretmenlerinin niteliğinin sorgulanması, Suriyeli öğrencilerin ana dilleri olması dolayısıyla Arapçaya olan hâkimiyetlerinden kaynaklanmaktadır. Bu konuda yapılan bir çalışmada Gaziantep ili ölçeğinde Suriyeli öğrencilerin “Arapça öğretmenin Arapçasının kendileri için yeterli olmadığı” görüşünde oldukları, bu anlamda öğrenciler öğretmenlerin öğretmenlik yeterliklerini sorgulamalarının Suriyeli öğrenciler ile yerel öğretmenler arasındaki ilişkilerin gerilmesine sebep olduğu (Seta, 2017: 80) ifade edilmiştir. Bu tespit bizim bulgularımızla örtüşmesi açısından dikkat çekicidir. Yine bu çalışmaya göre ilkökul ve ortaokul düzeyinde öğretmenlerin niteliği ve becerisi konusunda ciddi bir eleştiri söz konusu değilken lise düzeyinde eleştirilerin şiddetinin arttığı tespit edilmiştir (Seta, 2017: 80).

3.1.1.3. Sınıf Yönetimi

Etkili bir öğretim sağlayabilmenin şartlarından birisi de sınıfta öğrenmeye uygun bir ortamın oluşturmasıdır (Can, 2008: 48). Bu ortamın oluşturulmasında sadece öğretmenler sorumlu olmamakla birlikte en etkin rol öğretmenlere düşmektedir. Ancak eğitimcilerin karşılaştığı dil ve iletişim kaynaklı sorunlar onların sınıfa hâkim olamamalarına ve dersin verimli işlenememesine de neden olabilmektedir. Bu konuyu eğitimciler şöyle ifade etmişlerdir;

ÖT8 “Sınıf içerisinde öğrenciler dile bağlı olarak anlamadığında ya-
nındaki arkadaşıyla konuşmaya başlıyor sınıfın düzeninde bozulma meydana
geliyor.”

ÖT11 “Hz. Muhammedin Hayatı sözel ağırlıklı bir ders olduğundan dil
ve iletişim açısından problem yaşadık. Konuşmada bir şekilde iletişim kurabili-
yoruz ama tahtaya yazdığım kavramları algılamada, okuduklarını anlamada
zorluk çekiyorlar. Buna bağlı olarak çocuk dersi anlamayınca dersten kopabi-
liyor. Sınıfa hâkimiyet azalıyor.”

ÖT7 “Sınıf içerisinde biz dersi anlattığımızda öğrenci kendisi anlama-
dığı için bu kez birbirleriyle konuşmaya başlıyorlar, gürültü yapıyorlar bazen
böyle bir problem çıkıyor. Birebir ilgilenmek gerekiyor dil bilmediği için.”

ÖT2 “Öğrenci söylemek istediğini anlatamadıkça bir yerden sonra
vazgeçiyor ve öğrenmekte istemiyor. Kendini anlatamayınca çocuk hırçınlaşı-
yor özellikle H şubesinde bunu yaşıyorum.”

Etkili bir sınıf yönetiminin sağlanması ve Suriyeli öğrencilerin sınıfta eğitim sürecine aktif katılımının sağlanmasında yerel eğitimcilere daha fazla sorumluluk düşmektedir. Bu konuda yapılan benzer çalışmalarda öğretmenlerin bu sorunları aşmak ve öğrencilerin derse katılımını sağlamak için öğrencilere ek dersler vermek suretiyle birebir ilgilendikleri, oyun ve drama etkinlikleri kullandıkları (Saritaş ve diğerleri, 2016: 222) böylece başarı sağladıkları tespit edilmiştir.

3.1.1.4. Dini Anlamada Yorum (Mezhep) Farklılıkları

Eğitimcilerin karşılaştığı diğer bir problem ise öğrencilerin dini anlama ve yorumlama anlayışlarında görülen farklılıklardır. Öğrencilerin Suriye’deki eğitimleri esnasında edindikleri bilgiler veya uygulamalar Türkiye’de edindikleri bilgiler/ aldıkları eğitim ile örtüşmediğinde bunları doğru olarak kabul etmeyip haram olarak nitelendirmeleri sonucu bu durum bazen eğitimciler açısından problem oluşturabilmektedir.

ÖT2 “*Temel Dini Bilgiler dersinde itikatta da bizi beğenmedikleri çok şey oluyor. Ben Hanefi mezhebine göre anlatıyorum (namaz, abdest vb.) onlar ise şafi başlı başına problemimiz bu olmaya başladı diyebilirim. Bazen hadisleri çok kolay reddedip haram diyebiliyorlar. H ve I sınıfları istemiyorlar isteler yol kat edebileceğiz belki.*”

Konuyla ilgili olarak yapılmış bir çalışmada (Kızılabdullah ve Yürük, 2018: 6) bazı din eğitimcilerinin “namazlar konusunda ve bazı konularda mezhep sıkıntılarının var” olduğunu ifade ettikleri tespit edilmiştir. Aynı çalışmada DKAB dersinin Hanefi mezhebi ağırlıklı işlendiği, Suriyeli öğrencilerin çoğunluğunun Şafii mezhebinden olduğu için bazı sorunların yaşanabildiğine değinilmiştir. Bu durum bizim bulgularımızla örtüşmektedir.

Din Eğitimcileri Kur’an’ı Kerim dersi için örneğin İmam-hatip lisesinde çalışan iki öğretmen Mushaflardan ve öğrencilerin Kur’an’ı Kerim’e bakış açılarından kaynaklı problem yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

ÖT1 “*Öğrenciler genelde Suudi hatlı Mushaflara alışmış olduklarından bizim okuduğumuz Mushaflarda duraklarda ve secaventler’de bizim gibi durmuyorlar. Başlarken euzu besmelenin besmele kısmını söylemiyorlar ben uyardığım vakit yapıyorlar bunu.*”

ÖT2 “*Bizim derslerde kullandığımız hattımız onların alışmış olduklarından farklı en çok kızdığım şeylerden birisi mesela öğrenci Kur’an-ı Kerimi çizmiş karalamış bu yanlış diyor. Hâlbuki bizdeki asar işareti onlarda yok, hat farklı. Ama çok kolay bunun haram deyip reddetmeye gidebiliyorlar. Kur’an-ı Kerimin üstüne telefonumu koysam hocam ya haram diyorlar sürekli bu tür şeyler var günah, haram yasak gibi.*”

Eğitimcilerin, Mushaflarda kullanılan hareketlerin, durakların veya secaventlerin yazılış farklılığının olabileceğini, bunların Kur’an-ı Kerimin özüne bir zarar vermeyeceği hususunda öğrencileri bilgilendirilmeleri bu sorunun zamanla ortadan kalkmasını sağlayabilir. Ayrıca Suriyeli öğrencilerin mezheplerin din olmadığı, dinin bir yorumu ve dini sorunların çözümünde bir zenginlik olduğu gibi hususlarda doğru bilgi edinmeleri sağlanmalıdır.

3.1.1.5. Derslerin Yapısı/İçeriğinden Kaynaklanan Sebepler

Eğitimcilerin öğretimde en fazla problem yaşadıkları derslerden birisi ortaöğretimde Temel Dini Bilgiler dersidir. Bu dersin çok fazla sözel kavram ve terim barındırması nedeniyle Suriyeli öğrenciler tarafından anlaşılmadığı, bu yüzden öğrencilerin anlamlı ve kalıcı öğrenmeler edinemediği ve sınavlardan başarılı olunması için ise bilgilerin ezberlenmesi yoluna gidildiği dile getirilmiştir (ÖT1, ÖT2).

ÖT2 “9-G sınıfında (akademik olarak daha başarılı ve Türkçeyi daha bilen öğrencilerin bulunduğu sınıf) Temel Dini Bilgiler dersinde Türkçesi çok iyi olan öğrenciler bile bu dersi tam anlamıyor çünkü çok fazla terim var. Benimde aşına olmadığım kelimeler hani Arapçaya çevirmeye kalksam da benim aldığım eğitim buna yeterli olmuyor.”

ÖT1 “Temel dini bilgiler dersi için Hz Peygamberin hayatıyla ilgili çok fazla bir bilgeleri yok ama hadis bilgileri falan iyi. Terimler vs. değiştiği için anlarken çok zorlanıyorlar hatta bazen boş boş bakıyorlar, anlayamıyorlar. Ancak çok temel basit, hayattan basit kelimeler ve örnekler ile ifade ederseniz ya da tahtaya yazmak suretiyle. Daha çok ezberlemek suretiyle işi yürütüyorlar. Ama şimdi Türkçeleri bayağı geliştirdi bir yıl içinde. Kur’an-ı Kerim, Arapça gibi dersler de daha başarılılar. Temel Dini Bilgiler derslerinde ise daha az başarılar çünkü bu derste Türkçe sözel ifadeler çok.”

Benzer durumun ortaokullarda DKAB dersi için geçerli olduğu söylenebilir. Bu hususta bir eğitimci şunları söylemiştir; ÖT9 “Din dersi sözel ağırlıklı bir ders bu derste diğer sınıflarda uyguladığımız okuma yöntemini bu sınıfta yapamıyoruz. Okuma yok. Anlayabilecekleri en asgari kelimelerle konuyu işlemeye çalışıyoruz”.

3.1.2. GEM’lerde Çalışan Eğitimcilerin Yaşadığı Sorunlar

Din eğitimi açısından GEM’lerde çalışan Suriyeli eğitimciler gerek anadillerinin Arapça olmasından gerekse GEM’lerdeki müfredatın Suriye’deki müfredata benzerliğinden dolayı (Emin, 2016: 19) eğitim öğretim esnasında öğrenciler ile çok problem yaşamadıklarını ifade etmişlerdir (SÖ1, SÖ2, SÖ3, SÖ4, SÖ5, SÖ6) Bu durum öğrencilerin GEM’lere devam sağlamasına etki etmektedir. Öğrencilerin GEM’lere devam durumu devlet okullarına kıyasla daha iyi görünmektedir. Bunun nedenleri arasında devlet okullarında dil engeli olması, çocuğun kendi yaş grubu ve kademesinde okuyamaması, Türk vatan-daşı akranları tarafından dışlanması gösterilebilir (Coşkun ve Emin, 2016: 11).

3.1.2.1. Ders Kitabı Eksikliği

GEM'lerde din eğitimi ve öğretiminde ders kitabı olarak genellikle *Terbiyyetu'l-İslamiyye* olarak adlandırılan kitaplar kullanılmaktadır. İçerik olarak Kur'an'ı Kerim, hadis, İslam akidesi, ibadetler, ahlak ve siyer gibi kısımlara sahip bu kitaplar 4'üncü sınıftan başlayarak 12'nci sınıfa kadar okutulmaktadır. Suriyeli eğitimciler karşılaştıkları problemlerin başında ders kitabı ve materyal eksikliğini belirtmektedir (SÖ1, SÖ2, SÖ5, SÖ6). Suriyeli eğitimciler bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

SÖ1 *“Terbiye İslamiyye'dersini 6-7-8 sınıflar için okutuyoruz. Ancak kitaplar eski kitaplardan veriliyor. Yeni kitaplar dağıtılmadı. Kitapların olmaması dersin işlenişini olumsuz etkiliyor. Keşke Türk kitapları Arapçaya çevrilse burada okutulsa.”*

SÖ2 *“240 öğrencim var. Arapça ve Siyer derslerine giriyorum. En büyük sorun ders kitabının olmayışı, eski kitaplar alındı yenisi dağıtılmadı bu yüzden verimli ders işleyemiyoruz. Kendim eski kitaplardan, internetten vs. hazırlık yaparak giriyorum. 5.sınıflarda MEB'in dağıttığı siyer kitabını ve Arapça kitabını kullanıyoruz. Ancak 6.7.8. Sınıflar için siyer kitabı yok.”*

SÖ6 *“10.11.12. sınıfların din (Terbiye İslamiyye) dersine giriyorum. 305 öğrencim var. En önemli problem ders kitabının olmamasıdır. Bu sene yeni ders kitabı dağıtılmadığı için kendi kaynaklarımızla ders işlemeye çalışıyoruz. Akıllı tahta var ama kullanmakta sıkıntı yaşıyoruz.”*

SÖ5 *“Siret (Hz. Muhammedin Hayatı) dersine giriyorum. Dersin işleniş ile ilgili bir problem yok ancak ders kitabımız yok. Ben öğrencilere anlatım şeklinde ders işliyorum ve not tutturuyorum.”*

Ders kitapları konusunda sorunun ders kitabının hiç olmamasından kaynaklı değil daha çok eğitim öğretim dönemi içinde dağıtımının yetiştirilememesinden kaynaklandığı söylenebilir. Benzer durumun farklı iller içinde geçerli olduğu yapılan çalışmalarda görülmektedir (Coşkun ve Emin, 2016: 33). Eğitimciler bu konudaki eksikliği kendi imkânları ile aşmaya çalışmaktadır.

Bununla birlikte ders kitaplarının içeriğinde diğer derslerin (tarih, coğrafya vb.) kitaplarına kıyasla herhangi siyasi ve ideolojik bir yaklaşım bulunmamakla birlikte pedagojik birçok problemi bünyesinde barındırdığı tespit edilmiştir (Bekam, 2015: 26). Eğitimcilerin ifadeleri ve bu konuda yapılmış çalışmaların sonuçlarına (Bekam, 2015: 32; Coşkun ve Emin, 2016: 33) göre ders kitaplarının pedagojik açıdan yeniden gözden geçirilerek, ortak değerlere

vurgu yapan, yapıcı, aynı medeniyetin iki önemli üyesi olan Türk ve Arapların birbiriyle yakınlaşmasını sağlayıcı nitelikte kuşatıcı bir biçimde hazırlanması gerekmektedir.

3.1.2.2. Müfredat

Suriyeli öğrencilerin aldığı eğitimin kalitesini belirleyen en önemli hususlardan birisi de müfredattır. 2016–2017 eğitim-öğretim yılından başlanarak MEB tarafından kademeli olarak dönüşümü sağlanan okullarda 5. ve 9. sınıflarda MEB tarafından hazırlanan program doğrultusunda eğitim yapılmaktadır. Devlet okullarında çalışan yerel din eğitimcileri girdikleri derslerde sınıf düzeylerine göre MEB'in ilgili ders müfredatını ve ders kitaplarını kullandıklarını, bu konuda ciddi bir sorun yaşamadıklarını ifade ettiklerinden bu konuya ayrıca değinilmemiştir.

Diğer taraftan kademeli geçiş ile önümüzdeki birkaç yıl içinde kapacak olan GEM'lerde ilköğretim ve ortaöğretim sınıflarında müfredat olarak Suriye geçici hükümetinin Eğitim Bakanlığınca hazırlanmış program kullanılmaktadır. Bu müfredat Suriye'de kullanılan program (Seta, 2017: 61) doğrultusunda hazırlanmış içerisindeki Baas rejimi ile ilgili bilgilerin kaldırıldığı güncel halinden oluşmaktadır (Bekam, 2015: 5; Taştan ve Çevik, 2017: 56). Bu müfredat doğrultusunda din eğitimi ile ilgili verilen derslere bakıldığında; Geçici Eğitim Merkezlerinin ilkokul kademesinde DKAB dersi 4. sınıfta haftada 2 saattir. Arapça ise 2 ve 3. sınıflarda 3'er saat bulunurken 4. sınıfta 2 saattir (Ek-2). Geçici eğitim merkezlerinin ortaokul kademesinde din eğitimi ile ilgili olan dersler Arapça, DKAB, Kuran'ı Kerim ve Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler dersleridir. Bu derslerin hepsi ortaokulda (5, 6, 7 ve 8. sınıflar) 2'şer saattir (Ek-2).

Ortaöğretim GEM'lerde ise yine Arapça, DKAB, Kuran'ı Kerim ve Hz. Muhammed'in Hayatı dersleri mevcuttur. Bu derslerden Arapça 10, 11 ve 12. sınıflarda 2'şer saat iken DKAB dersi tüm sınıflarda hafta 2 saattir. Kuran'ı Kerim ve Hz. Muhammed'in Hayatı dersleri yine bütün ortaöğretim sınıflarında 2'şer saattir (Ek-2).

GEM'lerde çalışan eğitimcilerin çoğunluğu müfredatı yeterli bulurken (SÖ1, SÖ2, SÖ5, ÖT13, ÖT14) bazı eğitimciler programı yeterli olarak görmediklerini şu şekilde ifade etmişlerdir.

SÖ6 "5. Sınıflarda MEB'in, diğer sınıflarda eski Suriye programın burada düzeltilmiş halini işliyoruz. Kitap ve müfredatı yeterli görmüyorum."

SÖ6 “Müfredatı yeterli olarak görmüyorum. Daha iyi ve siyasetten arındırılmış bir programa ihtiyaç vardır.”

ÖT12 “Müfredata bağlı kalmıyorum yetersiz olabiliyor. Çünkü bazen eklememiz gereken şeyler oluyor.”

Bu konuyla ilgili çalışmalarda (Bekam, 2015: 6) eğitimcilerin müfredatın yenilenmesi ile ilgili talepler ile örtüşen, Suriye müfredatının yanı sıra devlet okullarındaki müfredat ve ders kitapları için de Suriyeli öğrencileri kuşatacak yeni bir düzenlemeye ihtiyaç olduğuna dair bulgular tespit edilmiştir (Coşkun ve Emin, 2016: 33).

3.1.2.3. Öğretim Materyali/Araç Gereç ve Öğretim Ortamlarının Fiziki Durumu İlgili Problemler

GEM’lerde çalışan Suriyeli eğitimcilerin dile getirmiş olduğu sorunlardan birisi de eğitim araç gereçlerinin/öğretim materyallerinin ve öğretim ortamlarının fiziksel açıdan yetersiz oluşudur. Bu konularda yaşanan sorunlar eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir (Taştan ve Çevik, 2017: 54). Eğitimciler bu konudaki eksikliğin giderilmesini talep etmektedir.

SÖ1 “Görsel işitsel araçların Akıllı tahta, bilgisayar gibi olması isterim. Bunlar öğretimi daha verimli hale getirecektir.”

SÖ2 “Diğer okullarda akıllı tahta var bizde yok olsa daha iyi olur. Dil problemimiz var kitap Türkçe, ben Arapça konuşuyorum. Öğrenciler anlamıyor.”

SÖ3 “Ciddi bir sıkıntı yok. Ama sınıflarda Türk okullarındaki gibi Akıllı tahta vb. olsa daha iyi olur.”

SÖ4 “Öğretim Materyali olarak daha çok yazı tahtasını kullanıyorum. Okulda mescit yok, lavabolar küçük bahçe (park) yok. Ders kitaplarının hazırlanmasını istiyorum. Okulların alt yapı fiziki olarak daha iyi olmasını istiyorum.”

SÖ5 “Projeksiyon ve akıllı tahtaya ihtiyaç var. Öğretimde bunların kullanılmasını istiyorum.”

Bu konuda yapılan diğer çalışmalarda (Aydın, 2016: 55; Balkar ve diğerleri, 2016: 1301) başka iller açısından da araç-gereç, öğretim materyali, sınıfların fiziksel açıdan uygun olmaması gibi sorunların bulunduğu (Taştan ve Çevik, 2017: 46–54) dair bulgular bizim tespitlerimizde örtüşmektedir.

Suriye ile Türkiye’de verilen din eğitimi karşılaştırıldığında bir problem oluşuyor mu? Benzerlikler veya farklılıklar nelerdir? Sorusuna yönelik olarak Suriyeli eğitimcilerin bazıları pek bir farklılığın bulunmadığını ifade ederken

bazıları da daha çok Suriye’de verilen eğitimin ideolojik yapıda olduğuna vurgu yapmıştır. Burada yapılan din eğitiminin daha iyi ve özgürlükçü olduğunu, ÖSYM sınavlarında DKAB dersinden soru çıkmasının bu ders açısından önem arz ettiğini, aynı durumun Suriye’de iken olmadığını dile getiren eğitimciler de olmuştur.

SÖ1 “Suriye’de kitaplar doğru bilgi içermiyordu, zorunluluktan öğretimini yapıyorduk. Bu kitaplar ne dine akideye hizmet etmiyordu. Sadece rejime hizmet diyordu. Burada daha iyi bir durum var.”

SÖ2 “Verilen derslerde çok farklılık görmüyorum. Arapçada biraz var, burada ki Arapça bize göre biraz hafif kalıyor.”

SÖ3 “Çok bir farklılık bence yok. Ancak İŞİD’in gelmesi Suriye’deki din eğitimini olumsuz etkiledi.”

SÖ4 “Ben Suriye’de tarih öğretiyordum. Burada Din dersine (Terbiye İslamiyye) giriyorum. Orada hazırlanan kitaplar rejimin ideolojisi doğrultusunda hazırlanmıştı. Burada biz daha serbest, özgür olarak öğretiyoruz.”

SÖ6 “Suriye’de Terbiye İslamiyye 12. Sınıfta puanlamaya dâhil edilmezken burada dâhil ediliyor onun için burada Terbiye İslamiyye daha değerli oluyor.”

SÖ5 “Pek fark yok”

Bu konuyla ilgili olarak bizim çalışmamızdaki eğitimcilerin değinmediği ancak başka çalışmalarda Suriyeli eğitimciler tarafından dile getirilen diğer bir farklılık ise din eğitimine hangi sınıfta başlanacağı hakkındadır. Bilindiği üzere Türkiye’de din eğitimi 4. sınıftan itibaren verilmektedir. Suriyeli eğitimciler özellikle din eğitiminin 1. sınıftan itibaren başlamasını istemektedir (Gündüz, 2016: 45).

Burada dikkati çeken diğer bir nokta ise gerek yerel eğitimciler gerekse Suriyeli eğitimcilerden olsun din eğitimi ile ilgili derslere bu alan dışından mezun olmuş eğitimcilerin girmesidir. Bu çalışma grubu açısından bakıldığında yerel eğitimcilerden birisi din eğitimi alanı dışından (Türkçe) mezun iken Suriyeli eğitimcilerin üçü (Tarih, Felsefe ve Arap dili) din eğitimi alanı dışındaki bölümlerden mezun olduklarını ifade etmişlerdir. Bu eğitimciler öğretmen ihtiyacı nedeniyle DKAB, Siyer, Terbiye İslamiye gibi din eğitimi ile ilgili derslere girmektedir. Farklı alanlardan mezun eğitimcilerin bu derslere girmesi söz konusu derslerden istenilen verimin elde edilmesi noktasında sorgulanması (Emin, 2016: 21) gereken bir durum olarak ifade edilebilir. Öte yandan eğiti-

min verilip verilmemesi kadar alanında yetkin kişilerce verilmesi de önemli olan hususlardan birisidir.

3.1.2.4. İş Kaygısı

Suriyeli eğitimcilerin din eğitimi ile direkt ilgisi olmamakla birlikte motivasyonların düşmesine ve kaygı duymalarına sebep olan diğer bir sorun iş kaygısıdır (Seta, 2017: 50). Bu konuda düşüncelerini bazı eğitimciler şöyle ifade etmişlerdir:

SÖ6 *“Geçici olarak çalıştığımızdan dolayı kendimizi işimize tam veremiyoruz. O yüzden kalıcı iş istiyoruz. Türkçe kurslara gidiyoruz ama uzak geleceği göremiyorum.”*

SÖ5 *“Suriyeli eğitimciler olarak bizi ne bekliyor bilmiyoruz. Okullarda kalıcı olacak mıyız yoksa gidecek miyiz bilmiyoruz. Bu belirsizlik bizi endişelendiriyor.”*

Bu konuyla ilgili yapılan diğer çalışmalarda eğitimcilerin iş kaygısı duydukları ve gelecek endişesi taşıdıklarına dair elde edilen (HRW, 2015: 48) bulgular bizim çalışmamızdakiler ile örtüşmektedir. Diğer taraftan ilgili yasal mevzuata bakıldığında 2016/8375 sayılı *“Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik”* 15 Ocak 2016'de Resmi Gazetede yayımlanarak bu statüde olanlara çalışma izni verilmeye başlanmıştır. Böylece, ilahiyat ve Arap dili mezunu öğretmenlerin İmam Hatip Liselerinde (İHL) ücretli öğretmen olarak istihdam edilmeleri yönünde mevzuatlar tamamlanarak 400'e yakın Suriyeli öğretmenin bu okullarda görev yapması sağlanmıştır. Suriyeli öğrencilerin okullaşma oranının artmasıyla öğretmen sayısının da artması muhtemeldir (Tanrıkulu, 2017, 138).

3.1.3. Karşılaşılan Problemleri Çözme Yolları

Eğitim sürecinde çeşitli sorunlarla karşılaşan eğitimciler yaşadıkları sorunları çözüme kavuşturmak için farklı yöntemlere başvurmaktadır. Bazı eğitimciler öğretim esnasında bazı dersleri anlatmada Arapçalarının yeterli olmadığını bu nedenle yaşadıkları güçlükleri zaman zaman Türkçesi iyi olan öğrencilere tercüme ettirmek suretiyle aşmaya çalıştıklarını ifade etmiştir.

ÖT11 *“Hepsi değil tabi ama aralarında Türkçeyi çok iyi konuşanlar var. Çok sıkıntı olduğu zamanlarda onlar tercümanlık yapıyorlar.”*

ÖT2 *“Temel Dini Bilgiler dersinde ben dersi anlatıyorum anlamadıkları kısımlarda Türkçeyi iyi bilen öğrencilere tekrar anlattırıyorum ya da ana konu-*

yu birkaç temel Arapça cümle ile anlatmaya, özetlemeye çalışıyorum daha sonra tekrar Türkçe anlatıyorum.”

Öğrencilerin dersi anlamada yaşadığı problemlerden ve buna bağlı olarak sınavlarda başarısız olmalarından dolayı bazı eğitimciler öğrencilerin sınavda başarısız olmamaları için basit ve çoktan seçmeli sorular sorduklarını (ÖT4, ÖT11) sınav öncesinde soruları verdiklerini öğrencilerinde bu soruların cevaplarını ezberlemek suretiyle bu sorunu aşmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

ÖT1 *“Temel Dini Bilgiler dersinde daha çok zorlanıyorlardı, sınavda neyi soracaksam yazdırıyorum onu ezberliyorlar ve o şekilde sınava giriyorlar. Yani onları bir kitaptan sorumlu tutmak mümkün değil daha çok yerden sorumlu tutsam ve anlama dayalı sorular sorsam daha başarısız oluyorlar”. Soracağım soruları söylüyorum anlamlarıyla birlikte ezberleyerek sınavlarda yapıyorlar ve başarılı oluyorlar.”*

Bazı eğitimciler sınavlarda öğrencinin soruyu anlaması için Arapça tercüme etmek suretiyle yardımcı olurken bazıları da uygulama gerektiren dersler için performans notlarını yüksek vererek öğrencilerin motivasyonlarını artırmaya çalıştıklarını şu şekilde ifade etmiştir.

ÖT6 *“Bundan dolayı mesela sınav olduğunda okuduğunu anlamıyor. Ben elimden geldiğince Arapça ifade etmeye çalışıyorum. Bazen sınavda hiç okuması olmayan bazı öğrencilere okuyorum o, bu şık diyor ben işaretiliyorum.”*

ÖT6 *“Kur’an dersinde yazılıda düşük alsalar dahi gayet güzel okuyanların performans notunu yüksek vererek başarılı olmalarını sağladım.”*

Eğitimcilerin genel olarak Suriyeli öğrencilerin kendi öğrenme düzeylerine göre değerlendirme yaptıkları dil açısından yaşadıkları sorunlardan dolayı ölçme-değerlendirme esnasında bu durumu göz önünde bulundurdıkları anlaşılmaktadır. Yapılan benzer bir çalışmada sınıfında mülteci öğrencisi olan eğitimcilerin bu öğrencileri Türk öğrenciler ile aynı kriterlere dayalı olarak değerlendirmedikleri ve daha tolerans gösterdikleri (Erdem, 2017: 36) tespit edilmiştir.

4. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada Suriyeli öğrencilerin eğitim-öğretiminde görevli din eğitimcilerinin eğitim sürecinde yaşadıkları problemlerin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Suriyeli öğrencisi bulunan devlet okullarında görevli yerel din eğitimcilerinin eğitim ile ilgili problemlerinin başında dil ve iletişim kaynaklı sorunlar gelmektedir. Eğitimcilerin çoğunluğu Arapça dil yeterliliklerinin öğrencilerle etkin bir iletişim kurmada çok yeterli olmadığını düşünmektedir. Eğitimcilere göre öğrenciler her ne kadar diğer derslere (matematik, fizik vb.) nazaran din eğitimi ile alakalı derslere hazır bulunmuşlukları itibarıyla yatkın ve bu derslerde daha başarılı olsalar da içerisinde çok fazla Türkçe sözel kavram ve terimler barındıran (Temel Dini Bilgiler ve DKAB) dersleri anlamada güçlük çekmektedir. Dil ve iletişim kaynaklı sorunlar, öğretim sürecinde eğitimciler açısından sınıf yönetimi ve bilgilerin öğrencilere aktarılmasında güçlük çekilmesi problemlerine yol açarken, Suriyeli öğrenciler açısından ise akademik başarısızlık yaşamalarına neden olabilmektedir. Kur'an-ı Kerim gibi Suriyeli öğrencilerin uygulamada başarılı oldukları derslerin sınavlarında öğrencilerin soruları anlayamaması veya cevapları yazamaması bu derslerin sınavlarından başarısız olmalarına neden olabilmektedir. Eğitimciler, öğrencilerin sınavlarda yaşadıkları başarısızlığı onların anlayabileceği düzeyde basit sorular sorarak, anlama ve yorumlamaya dayalı olmayan çoktan seçmeli veya boşluk doldurmalı sorular sormak suretiyle ya da çıkabilecek soru ve yanıtları öğrencilerin ezberleyerek sınavda yapması yöntemiyle çözmeye çalışmaktadır.

GEM'lerde çalışan Suriyeli eğitimcilerin din eğitimi noktasında gerek anadillerinin Arapça olması gerekse kullanılan müfredatın Suriye'de kullanılan müfredatla (ideolojik unsurların çıkartılması) ile aynı olması nedeniyle eğitim sürecinde öğrencilerle pek sorun yaşamadıkları anlaşılmaktadır. Suriyeli öğrencilerin yoğun olarak buldukları okullarda çalışan yerel din eğitimcilerinin ders kitapları ve müfredat açısından çok sorunla karşılaşmadıkları görülmüştür. Öte taraftan GEM'lerdeki din eğitimcilerinin öğretimle ilgili olarak daha çok ders kitabı, öğretim materyalleri, ders araç gereçleri ve öğretim ortamlarının yetersizliği vb. dile getirdiği hususlar genel eğitim sorunlarında olduğu gibi din eğitimi açısından da problemlerin yaşanmasına neden olabilmektedir. Din eğitimi açısından GEM'lerde uygulanan müfredatın ve okutulan Terbiyetül İslamiyye adlı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarının pedagojik açıdan tekrar gözden geçirilmesi gerektiği düşünülmektedir. GEM'lerde görevli bazı Suriyeli eğitimciler Suriye'de ve Türkiye'de verilen din eğitimi karşılaştırıldığında çok fazla farklılık olmadığını ifade ederken bazıları da Suriye'de verilen

eğitimin ideolojik unsurlar taşınması nedeniyle Türkiye’de verilen din eğitiminin daha özgürlükçü ve iyi olduğunu ifade etmişlerdir.

Çözüm önerilerini de şöyle sıralayabiliriz:

1- Dil ve iletişimden kaynaklanan problemlerin aşılması amacıyla; Din eğitimcilerinin Arapça dil yeterlilikleri noktasında yaşadıkları sorunların giderilmesine yönelik hizmet içi kurslar düzenlenebilir. Verilecek hizmet içi kurslarda Suriyeli öğrenciler ile daha rahat iletişime geçmelerini sağlayacak halk dili (avamca) Arapça eğitimi verilebilir. Suriyeli öğrencisi olan eğitimcilere eğitim sürecinde problem yaşadıkları sınıf yönetimi, öğrencilerin derse aktif katılımını sağlama gibi konularda seminerler düzenlenebilir.

2- Öğrencilerin sahip olduğu itikadi-ameli mezhepler veya din algılarının neler olduğu konusunda bu bölgelerde görev yapacak eğitimciler bilgilendirilmedir. Suriyeli öğrencilerin dil probleminin çözümü noktasında Türkçeyi daha iyi anlamalarına ve konuşmalarına yönelik kurslar ve faaliyetler düzenlenmelidir.

3- GEM’lerde ders kitabı veya materyal eksiklerinden dolayı yaşanan sorunlar nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığı ve İl Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından eksikliklerin giderilmesi sağlanmalıdır.

4- Derslerden istenilen verimin elde edilmesi için devlet okullarında ve GEM’lerde çalışan eğitimcilerin mümkün olduğunca mezun oldukları alanlarında derse girmesi sağlanmalıdır.

5- GEM’lerde okutulan müfredatın daha kapsayıcı ve öğrencilerin Türk eğitim sistemine uyumunu kolaylaştıracak biçimde yeniden düzenlenmesiyle birlikte ders kitaplarının pedagojik açıdan tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Ekler

EK:1 İmam Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Ders Çizelgesi

Kaynak:

http://reyhanli.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/11081603_imam_hatip_ortaokulu_ve_liselerine_kaydolan_suriyeli_ogrencilerin_egitimi.pdf

İMAM HATİP LİSESİ HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ (YURT DIŞINDAN GELEN ÖĞRENCİLER İÇİN)						
DERS KATEGORİLERİ	DERSLER	9. SINIF		10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
		1. Yarıyıl	2. Yarıyıl			
ORTAK DERSLER	TÜRKÇE	26	7	-	-	-
	DİL VE ANLATIM	-	2	2	2	2
	TÜRK EDEBİYATI	-	2	3	3	3
	TARİH	-	2	-	-	-
	T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK	-	-	-	2	-
	COĞRAFYA	-	2	-	-	-
	MATEMATİK	-	2	-	-	-
	GEOMETRİ	-	2	-	-	-
	FİZİK	-	2	-	-	-
	KİMYA	-	2	-	-	-
	BİYOLOJİ	-	2	-	-	-
	SAĞLIK BİLGİSİ	-	1	-	-	-
	FELSEFE	-	-	-	2	-
	YABANCI DİL	2	2	2	2	2
	BEDEN EĞİTİMİ /GÖRSEL SANATLAR/MÜZİK	2	2	2	2	2
TRAFİK VE İLK YARDIM	-	-	-	-	1	
TOPLAM		30	30	9	13	10
MESLEK DERSLERİ	KUR'AN-I KERİM	4	4	7-9	6	5-7
	ARAPÇA	4	4	6-8	5-7	5
	TEMEL DİNİ BİLGİLER	1	1	-	-	-
	SİYER	-	-	2	-	-
	FIKİH	-	-	-	2	-
	TEFSİR	-	-	-	-	3
	KARŞILAŞTIRMALI DİNLER TARİHİ	-	-	-	-	2
	HADİS	-	-	-	3	-
	KELAM	-	-	-	-	2
	HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA	-	-	-	-	3
	İSLAM TARİHİ	-	-	-	-	2
TOPLAM		9	9	15-19	16-18	22-24
SEÇMELİ DERS SAATI TOPLAMI		-	-	15-11	10-8	7-5
REHBERLİK ve YÖNLENDİRME		1	1	1	1	1
TOPLAM DERS SAATI		40	40	40	40	40

EK 2: Geçici Eğitim Merkezleri (İlkokul-Ortaokul ve Lise) Ders Dağılım Çizelgesi

Kaynak: Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü 2016 Yılı İzleme Raporu S.50–51.

2016 , 2017 EĞİTİM VE ÖĞRETİM YILI GEÇİCİ EĞİTİM MERKEZLERİ DERS DAĞILIM ÇİZELGELERİ

DERSLER		SINIFLAR							
		İlkokul				Ortaokul			
		1	2	3	4	5	6	7	8
ZORUNLU DERSLER	TÜRKÇE		15	15	15	15	15	15	15
	ARAPÇA		3	3	2	2	2	2	2
	MATEMATİK		3	3	3	2	2	2	2
	HAYAT BİLGİSİ		3	3					
	FEN BİLİMLERİ				3	2	2	2	2
	DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ				2	2	2	2	2
	GÖRSEL SANATLAR		1	1	1	1	1	1	1
	MÜZİK		1	1	1	1	1	1	1
	OYUN VE FİZİKİ ETKİNLİKLER		2	2	2				
	BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR					2	2	2	2
	TRAFİK GÜVENLİĞİ				1				
	SERBEST ETKİNLİKLER		2	2					
	REHBERLİK VE KARIYER PLANLAMA								1
ZORUNLU DERS TOPLAMI			30	30	30	27	27	27	28
SEÇMELİ DERSLER	KUR'AN-I KERİM (4)					1/(2)	1/(2)	1/(2)	1/(2)
	HZ. MUHAMMED'İN HAYATI (1)					1/(2)	1/(2)	1/(2)	1/(2)
	YABANCI DİL (Bakanlar Kurulu Kararı ile Kabul Edilen Diller) (4)					1/(2)	1/(2)	1/(2)	1/(2)
	ZEKA OYUNLARI (1)					1/(2)	1/(2)	1/(2)	1/(2)
	DRAMA (1)					1/(2)	1/(2)	1/(2)	1/(2)
Seçilebilecek Ders Saati Sayısı						3	3	3	2
TOPLAM DERS SAATI			30	30	30	30	30	30	30

DERSLER		SINIFLAR			
		LİSE			
		9	10	11	12
ZORUNLU DERSLER	TÜRKÇE	15	15	15	15
	ARAPÇA		2	2	2
	DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ	2	2	2	2
	MATEMATİK	2	2	2	2
	FİZİK	2	2	2	2
	KİMYA	1	1	1	1
	BİYOLOJİ	1	1	1	1
	BEDEN EĞİTİMİ	2	2	2	2
	GÖRSEL SANATLAR/ MÜZİK	1	1	1	1
	TRAFİK VE İLK YARDIM	1	1	1	1
	SAĞLIK BİLGİSİ	1	1	1	1
REHBERLİK VE YÖNLENDİRME	2	2	2	2	
ZORUNLU DERS TOPLAMI		30	32	32	32
SEÇMELİ DERSLER	TÜRK EDEBİYATI (4)	1/(2)	1/(2)	1/(2)	1/(2)
	KUR'AN-I KERİM (4)	1/(2)	1/(2)	1/(2)	1/(2)
	HZ. MUHAMMED'İN HAYATI (1)	1/(2)	1/(2)	1/(2)	1/(2)
	YABANCI DİL (Bakanlar Kurulu Kararı ile Kabul Edilen Diller) (4)	1/(2)	1/(2)	1/(2)	1/(2)
	DİKSİYON VE HITABET (1)	1/(2)	1/(2)	1/(2)	1/(2)
Seçilebilecek Ders Saati Sayısı		5	3	3	3
TOPLAM DERS		35	35	35	35

Kaynakça

- Akalın, A. T. (2016). Türkiye'ye Gelen Suriyeli Göçmen Çocukların Eğitim Sorunları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, H. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Eğitimi, Eğitime Bakış Dergisi, Sayı 36. Eğitim Birsen Yayınları, Ankara, ss. 53–58.
- Balkar, B., Şahin, S. ve Babahan, N. I. (2016). Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) Görev Yapan Suriyeli Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar, Eğitimde Kuram ve Uygulama, 12(6), ss.1290–1310.
- Can, G. (2008). Eğitimin Psikolojik Temelleri, Eğitim Bilime Giriş (Ed. Mehmet Gültekin), Açık öğretim Fakültesi Yayını No: 948, Eskişehir.
- Coşkun, İ ve Emin, M. N. (2016). Türkiye'deki Suriyelilerin Eğitiminde Yol Haritası Fırsatlar ve Zorluklar, SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı). Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık A.Ş., İstanbul.
- Culbertson, S. ve Constant, L. (2015). Education of Syrian Refugee Children Managing the Crisis in Turkey, Lebanon, and Jordan, RAND Corporation, Santa Monica, Calif.
- Çalışkan, N. (2016). Suriye'de Kur'an – Tefsir Çalışmaları ve Mülteciler Bağlamında İlmî Mirasın Günümüze Aktarımı Teklifler – Öneriler, Route Educational and Social Science Journal, 3 (10), ss. 252–265.
- Emin, M. N. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi, SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- Erdem, C. (2017). Sınıfında Mülteci Öğrenci Bulunan Sınıf Öğretmenlerinin Yaşadıkları Öğretimsel Sorunlar Ve Çözüme Dair Önerileri, Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, ss. 26–42.
- Güllüpnar, F. (2017). Suriyelilerin Eğitimine Suriyelilerin Gözünden Bakmak: Eskişehir'de Suriyelilerin Toplumla Bütünleşme Perspektifleri Üzerine Değerlendirmeler, Göç Konferansı 2017 Seçilmiş Bildiriler, Transnational Press London. ss.153–162.
- Gündüz, R. (2016). Mültecilerin Eğitim Hukuku ve Türkiye'deki Eğitim Sorunları, Eğitime Bakış Dergisi, Sayı 36. Eğitim Birsen Yayınları, Ankara, ss. 40–46.
- HRW (Human Rights Watch) (2015). “When I Picture My Future, I See Nothing” Barriers to Education for Syrian Refugee Children in Turkey, U.S.A.
- Karadeniz, M. (2016). Kilis'te Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların il Ekonomisine Etkisi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kilis.

- Kılcan, B., Çepni, O. ve Kılınç, A. Ç. (2017). Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi, *Journal of Human Sciences*, 14 (2), ss.1045–1057.
- Kirman, M. A. (2017). Sosyal Bir Olgu Olarak Göç. İslam Coğrafyasında Terör, Göç ve Mültecilik Sempozyumu, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları, Rize. ss.109–129.
- Oytun, O. ve Gündoğar, S. S. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, ORSAM – TESEV, Rapor No: 195, Ankara.
- Özer, Y.Y., Komsuoğlu, A., ve Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 4, (37), Aralık 2016, ss. 34–42.
- Sağır, Z. (2014). Suriyeli Mültecilerde Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sarıtaş, E, Şahin, Ü. ve Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Karşılaşılan Sorunlar, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 25/1, ss. 208–229.
- Seta, (2017). Engelleri Aşmak Türkiye'de Suriyeli Çocukları Okullaştırmak, *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları*, Ankara.
- Seydi, A, R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 31, ss. 267–305.
- Tanrıkulu, F. (2017). Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Çocukların Eğitim Sorunu ve Çözüm Önerileri, *Liberal Düşünce Dergisi*, 22 (86), ss. 127–144.
- Taştan, C. Kavuncu, A. Ç., Akbulut, A. M., İrdem, İ, Osmanoğlu, E, Özkaya, Ö. ve Yıldız, A.K (2016). Uluslararası Kitleli Göçler ve Türkiye'deki Suriyeliler, I. Uluslararası Göç ve Güvenlik Konferansı Sonuç Raporu, 11–13 Kasım 2016, Polis Akademisi Yayınları, Ankara.
- Taştan, C. ve Çelik, Z. (2017). Türkiye'de Suriyeli çocukların eğitimi: Güçlükler ve öneriler. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara.
- Uzun, E.M. ve Bütün, E. (2016). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri, *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, Cilt:1 Sayı:1, ss.72–83.
- Watkins, K. ve Zyck, S. A. (2014). Living on hope, hoping for Education: The failed response to the Syrian refugee crisis. (ODI), *Overseas Development Institute Report*, ss.1–13.

Elektronik Kaynaklar

- Erdoğan, E.U. ve Tarlan, K. V. (2016). Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Sivil Hayata İntibakına Yönelik Envanter Çalışması, İstanbul. <http://www.hyd.org.tr/attachments/article/219/suriyeli-multecilerin-turkiyedeki-sivil-hayata-intibakina-yonelik-envanter-calismasi.pdf>. (01.12.2017).
- Göç İdaresi (2017). http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (25.10.2017).
- Kızılabdullah, Y. ve Yürük, T. (2018). The Contribution of the Religious Culture and Ethics Course on the Integration of Children of Syrians in Adana, Turkey, Religious Education, ss. 1–13. DOI: 10.1080/00344087.2018.1456067 (25.05.2018).
- Kurter, M. Ç. (2017). Suriyeli Mültecilerin Eğitim Hakkına Erişimi Saha Araştırması Tarama Raporu. https://www.academia.edu/31170856/Suriyeli_M%C3%BCltecilerin_E%C4%9Fitim_Hakk%C4%B1na_Eri%C5%9Fimi (12.12.2017).
- MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü (2014). “Yabancılara yönelik eğitim-öğretim hizmetleri genelgesi” (2014/21). http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html (01.11.2017).
- TBMM (2012). İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, “Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu” https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2012/raporlar/28_02_2012_1.pdf (21.04.2018).

The Problems Encountered in Religious Education of Syrian Students: Kilis Province Example

Citation / ©- Demir, R. – Okşar, Y. (2018). The Problems Encountered in Religious Education of Syrian Students: Kilis Province Example, *Çukurova University Journal of Faculty of Divinity*, 18 (1), 285-312.

Abstract- *The immigration phenomenon, which is expressed as the state in which individuals who have left or separated from their place of residence to continue their lives in other settlements are as old as human history. People have had to migrate due to wars, religious, economic or other social events in the historical process. As in the past, the phenomenon of immigration, which continues to exist today, and which has increased throughout the world in recent times, is one of the most important problems facing human beings. According to the statistics of the immigration administration for 2017, the number of Syrian asylum seekers who had to leave their country due to the ongoing civil war in Syria and migrated to Turkey is approximately 3 million. The government provides services to the refugees in many areas such as shelter, nutrition, health and education. Syrian students who started to be included in the Turkish National Education system starting from 2016-2017 education year has received education in the first, fifth and ninth grades. According to Turkish students these students have different qualities such as education, culture, tradition-custom, especially the language, and they have encountered some compliance issues in educational institutions in Turkey. In this study, it is aimed to determine the problems about Syrian students' education encountered by the religious educators working in public schools and Temporary Training Centers (TTC). For this purpose, interviews were held with 20 teachers attending classes on religious education and working at the central schools in Kilis where Syrian students have received education and TTC. Qualitative research methods and techniques were used in the study. Criteria sampling method, which is one of the purposeful sampling methods, were used in sampling the teachers participating in the research. The data obtained in the research are also analyzed by content analysis technique and the results are presented. It has been determined that religious educators working in schools where Syrian students have study, have problems primarily in terms of Arabic language proficiency, and the priority problems of the Syrian educators working in the temporary training center are lack of textbooks/teaching materials.*

Keywords- *Religious education, Syrian students, migration, teacher, Kilis*